

***Verslag bijeenkomst Diversiteit door migratie
10 december NBV, Nieuwegein***

Naar een nieuw narratief van verscheidenheid

Ook al verschilt de mate per gemeente, Nederland kent steeds meer verscheidenheid naar herkomst van zijn inwoners. De tijd dat er grote groepen migranten uit weinig landen naar ons land kwamen, is voorbij. Tegenwoordig zijn het veel kleine groepen uit veel landen. De ‘vlottendheid’ van het verblijf is ook toegenomen. Is er een nieuw verhaal nodig voor een meer effectief antwoord op migratie en integratie? Welke rol ligt er voor bestuurders? En waar kunnen de VNG en het ministerie van SZW dat over integratie gaat, hen bij helpen?

Dat was de gedachte en rode draad achter de bijeenkomst, op maandag 10 december in Nieuwegein, over het ‘verschuivende vraagstuk’ van diversiteit en integratie. De eerste in een serie waarin SZW en VNG in gesprek gaan met burgemeesters, wethouders en ambtenaren om ‘te halen en te brengen’, zoals dat heet.

Acht soorten gemeenten

Kijkend naar de mate van diversiteit en de herkomstgroepen waaruit deze is opgebouwd, onderscheidt de WRR, naast de ‘doorsnee’ Nederlandse gemeente, acht verschillende soorten gemeenten:

- Meerderheid-minderheden steden
- Voorsteden
- Grootstedelijke provinciegemeenten
- Middelgrote gemeenten met een specifieke grote minderheidsgroep
- Expatgemeenten
- Tuinbouwgemeenten
- Grensgemeenten
- Homogene gemeenten

Mark Roscam Abbing, directeur van de directie Samenleving en Integratie bij SZW, bevestigt met de WRR dat de verscheidenheid nog nooit zo groot is geweest. Nederland is een diverse samenleving geworden en – in tegenstelling tot wat ook wel eens gezegd wordt – ook een geslágde multiculturele samenleving. ‘Nederlanders met een migratieachtergrond gaan steeds meer lijken op Nederlanders zonder migratieachtergrond als je kijkt naar opleiding en werk bijvoorbeeld.’ Maar er ligt voor gemeenten en net zo goed voor het Rijk wel een grote uitdaging voor om te voorkomen dat we niet langs elkaar heen gaan leven of dat mensen zich terugtrekken. Roscam Abbing wil dit vraagstuk graag zo goed mogelijk met elkaar in beeld krijgen, dat je weet wat je moet doen. En SZW heeft ook wat te bieden: “We kunnen helpen bij het narratief, want woorden doen er wel degelijk toe. Er is bij de Expertise Unit Sociale Stabiliteit (ESS) veel kennis voorhanden over bevolkingssamenstelling en issues die spelen bij gemeenschappen.

Handelingsperspectief

Ali Rabarison, directeur Inclusieve samenleving bij de VNG, benadrukt dat ‘het’ lokaal gebeurt en is benieuwd welke behoefte gemeenten hebben aan ondersteuning. Een verkenning door de VNG, uitgevoerd door adviesbureau Van de Bunt, toont een wisselend beeld. Na de afschaffing van het doelgroepenbeleid zijn veel gemeenten terughoudend en reactief. Er bestaat ook verlegenheid met het onderwerp. En ondanks prachtige monitoring en bergen data is bij sommige gemeenten basale kennis over hun gemeenten niet aanwezig. Eenduidigheid is niet de bedoeling van de VNG. Het zou al heel mooi zijn om werkende weg onderwerpen op te pakken en die de komende tijd samen te brengen in een verhaal dat handelingsperspectief biedt. Waarbij het volgens Rabarison zaak is weg te blijven van verhitte discussies, zoals die in de Tweede Kamer worden gevoerd.

Nieuw narratief

De WRR heeft kortgeleden in een verkenning de nieuwe verscheidenheid in kaart gebracht. Vanwege de veelheid aan herkomstlanden en beweegredenen wordt daarin zelfs gesproken van ‘superdiversiteit’. Het integratievraagstuk van weleer is een samenlevingsvraagstuk geworden. De uitdaging die de nieuwe verscheidenheid oplevert, vraagt ook om nieuwe beleidsrichtingen. En om een nieuw ‘narratief’, aldus Godfried Engbersen, hoogleraar Algemene Sociologie en lid van de WRR.

Zowel wetenschappelijk als beleidsmatig is er nog steeds veel aandacht voor usual suspects, zoals de tweede generatie Marokkanen of Antillianen. Ook wordt nog steeds een ‘primitief onderscheid’ gemaakt tussen westers en niet-westers, aldus Engbersen. Terwijl de groepen intussen van alle continenten afkomstig zijn en ook nog eens sprake is van ‘toegenomen vlottendheid’: een behoorlijk deel vertrekt ook vrij snel weer naar het buitenland. Er is dus niet alleen diversiteit, maar ook diversiteit in verblijfsduur.

Adaptief vermogen

Toenemende diversiteit brengt ook spanningen met zich mee. Als een deel van de bevolking maar een tijdje in de buurt woont, is het ingewikkeld om relaties aan te gaan. Hoe diverser een buurt, des te minder voelt men zich er thuis en veilig. Het vergt van iedereen een enorm adaptief vermogen. Paradigma’s die eerder een antwoord vormden op de tijd – noem achtereenvolgens *laissez faire*, multiculturele aanpak, achterstandsbeleid en burgerschapsbeleid – zijn ontoereikend voor vandaag de dag.

Het ‘nieuw narratief’ kent geen one-size-fits-all maar grote variëteit in lokaal beleid. Het is gericht op versterking van de sociale samenhang. Maar daarvoor moet elke gemeente weten ‘wie er in je gemeente woont’. Oftewel: beter zicht krijgen op diversiteit en daarmee om kunnen gaan.

Buurtmonitor Integratie

Arjen Verweij, onderzoek coördinator bij de directie Samenleving en Integratie van SZW, presenteerde de Buurtmonitor voor integratie, opgericht met als doel het monitoren van het generieke integratiebeleid, 'dat er gelijke eindposities zijn, waar je wieg ook heeft gestaan'. Vanwege het verschuiven van de beleidsverantwoordelijkheid van het nationale niveau naar het lokale niveau, geeft de Buurtmonitor voor Integratie tot op buurtniveau inzicht in de stand van de integratie, door verschillende demografische en sociaaleconomische indicatoren naar herkomst te presenteren. Het lokaal uitstekend bruikbare instrument staat op: www.buurtintegratie.nl.

Wethouders reageren

Aangezien SZW, de VNG en de WRR ook kwamen halen, werd het tijd voor reacties van wethouders. Een selectie:

- Een deel van de nieuwe groepen importeert conservatisme en heeft duidelijk moeite met artikel 1 van de Grondwet. Daar zijn vrouwen en meisjes de dupe van.
- (Over onderscheid tussen wonen en verblijven:) Een arbeider voor short stay kan best in de buurt van het werk verblijven. Arbeidsmigranten die langer blijven, kun je op termijn laten integreren in het woonmilieu.
- Het vraagstuk is breder. Een veilige woonomgeving betekent ook een krachtige aanpak van wietplantages.
- Heb ook oog en empathie voor de impact van groeiende diversiteit op de autochtone Nederlander die grip verliest.
- Het lokale merk om zich mee te identificeren is sterker dan het merk Nederland.

Bestaand beleid

'Is het bestaande beleid voldoende voor bestuurders? Of hebben zij een steviger verhaal nodig? Welk type dan?', legde Rienk Janssens, strateeg sociaal domein bij de VNG, de zaal voor. Sadik Harchaoui, voormalig voorzitter van de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling en oprichter van Society Impact, deed daarbij meteen de oproep om als bestuurder het 'speelveld' van integratie los te laten en woorden en termen aan andere beleidsdomeinen zoals de Wmo te ontlenen: 'Dan krijg je ook iets minder heftige waardenconflicten'. Je rol als bestuurder is wezenlijk anders dan die van politici, aldus Harchaoui. Het is vreemd om bij personen met een migrantenachtergrond in integratietermen spreken en bij andere in de gebruikelijke beleidstermen uit het sociaal domein.

'Er is geen politieke partij die geen mening over integratie heeft. En er is een overkill aan maatschappelijke initiatieven', klaagde een wethouder die de aandacht wil hebben bij 'wat er echt aan de hand is'. Meerdere wethouders hielden hun collega's en zichzelf voor niet teveel in opgeklopte mediadebatten te willen terechtkomen.

Eigen actieve rol

Welke actieve rol wethouders voor zichzelf als lokaal bestuurders zien weggelegd, vatte wethouder Cees van Eijk (Amersfoort, tevens portefeuillehouder in de VNG-commissie Schuldhulpverlening, Participatie en Integratie) onder grote instemming samen:

- Wees naar buiten toe zelf ook nieuwsgierig en belangstellend.
- Laat zien en horen dat je voor de inclusieve samenleving staat.
- Wees scherp op de regels, met rechten en plichten.
- Bewaak intern én extern dat je 'diversiteitsproof' bent.

Soort beweging

Volgens hem is dit hét moment waarop naar gemeenten wordt gekeken: 'We komen uit een enorm gepolariseerde discussie met allerlei golfbewegingen. Het is tijd dat er een soort beweging ontstaat vanuit het middenveld. Niet alleen van bestuurders, maar ook wetenschappers, mensen uit de praktijk en uit de doelgroep zelf.'

Bestuurders zouden er ook bij gebaat zijn, aldus Van Eijk, wanneer de VNG en de WRR als organisaties met een zekere autoriteit de handen ineen slaan, bepaalde investeringen plegen, dingen uitproberen, voor wetenschappelijke onderbouwing zorgen en een stip op de horizon plaatsen.'

Lange adem

Wat dat laatste betreft laat wetenschapper Godfried Engbersen er geen misverstand over bestaan dat de gang naar meer ontspannen samenleven lange adem vergt. Meer dan de vier jaar waarbinnen menig wethouder concreet resultaat wil zien. In dat opzicht is de vraag ook hoe je lange adem in het lokaal bestuur krijgt. Een gedepoliteerd nationaal programma, opgesteld buiten politieke arena's, zou kunnen helpen bij deze meer zakelijke aanpak. Net als de medewerking van 'niet-verdachte koepels' als de VNG. En heel praktisch: goed onderbouwde ondersteuning bij de monitoring van diversiteitsbeleid. Want hoe meet je meer acceptatie en inclusiviteit?

VNG-directeur Ali Rabarison ging tevreden terug naar Den Haag. Volgens haar waren deze middag aardig wat bouwstenen verzameld. Komend jaar volgen nog vergelijkbare sessies. Dat moet met de voorgenomen samenwerking met de wetenschap, zeker voor gemeenten, een goed en handzaam product opleveren.

Tekst: Klaas Salverda

Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid